

KIRSAL YÖREDE KÖY BAZINDA AĞAÇ VE ORMAN KAYNAKLARININ YÖNETİMİ VE FAYDALANMA ŞEKİLLERİ (Isparta İli-Alıköy Örneği)

Serap FİLİZ*

*Arş.Gör. S.D.Ü Orm. Fak., Orm. Müh. Böl., Orm.Ekonomisi ABD.

ÖZET

Bu araştırma Isparta İli merkez İlçesine bağlı Alıköy'de, köy bazında ağaç ve orman kaynaklarının yönetimi ve faydalanma şekillerini incelemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmada Hızlı Kırsal Değerlendirme Tekniği (Rapid Rural Appraisal, RRA) kullanılmıştır. Köyün orman, mera ve tarım alanlarının toplamı 43780 dekadır. Bugün köyde, 486 hanede toplam 1311 kişi yaşamaktadır. Genç nüfusun şehir merkezlerine özellikle Isparta İli' ne göç eğilimi vardır. Köyün ekonomisi ağırlıklı tarımsal faaliyetlere arpa, buğday, mısır ve çavdar yetiştiriciliğine ve hayvancılığa dayanmaktadır. Arazi mülkiyeti Alıköy'de en önemli problemdir. Diğer problemler ise; tarımsal üreticilikte bilinçsizce yaklaşımlar, üretkenliğin azalması, hane halkının gelir düşüklüğü, üretim aktivitelerinin azlığı, susuzluk ve yakacak ile yapacak odun kıtlığıdır. Bu çalışmada tüm köyün sosyoekonomik ve kültürel şartları tanıtılmış ve köyün arazi kullanım şekli verilmiştir. Diğer yandan çalışmada ağaç ve orman kaynaklarının yönetimi tanıtılmıştır. Bu vak'a örneği toplum ormancılığı yaklaşım tarzında orman ürünlerini geliştirme çalışmalarını da tanıtılmaktadır. Köy için uygun arazi kullanım şekilleri ev bahçeleri, sınır ağaçlandırmaları ve alle ürün yetiştirme teknikleridir.

Anahtar kelimeler: Ağaç kaynakları, Yönetim, Faydalanma.

THE MANAGEMENT AND THE WAYS OF UTILIZING OF RESOURCES OF TREE AND FOREST IN TERM OF RURAL AREA IN ISPARTA-ALIKÖY VILLAGE

ABSTRACT

This study was carried out in order to determine the management of tree and forest resources in Isparta-Alıköy. The Rapid Rural Appraisal (RRA) approach was used to conduct the study in the village. The total land area of Alıköy is about 43780 decare.at present the total population of this village is about 1311 and the total number of households is 486. There is considerable emmigration of young adults to urban areas, espicially to Isparta City. The village economy is heavily dependent on cash crop farming of barley, wheat, maize and rye and raising livestock. Land tenure is the most important problem in Alıköy, and creating other problems i.e. unconscious of agricultural practise,

declining productivity, low household income, less income generating activities, lack of water and shortage of fuel wood and timber. Whole village was introduced sosyoeconomic and culturel conditions, and given land use form in this study. On the other side, this study was determined the managment forms of tree and forest sources in Aliköy. This village case study is also an attempt to promote development of sustainable forest products through a community forestry approach. Homegarden, boundary planting and alley cropping are suitable land use practices for village.

Keywords: Tree of sources, Management, Utilize.

1. GİRİŞ

Az gelişmiş ülkeler (AGÜ), kırsal bölgelerde yaşayan insanların sorunlarını çözmek amacıyla, çeşitli kırsal kalkınma programları uygulamaktadır. Kırsal kalkınma, kırsal yaşam ile ilgili tüm sorunları kendine çalışma konuları edinmektedir. Buna göre kırsal kalkınma sadece tarımsal gelişme ve ekonomik büyüme şeklinde dar anlamıyla algılanmamaktadır. Çünkü kırsal kalkınma; kırsal toplumların ekonomik ve sosyal amaçlar ile gelişmiş toplum statüsüne dönüştürüldüğü bütünlük bir sistemdir. Kırsal kalkınma; insan yaşamına olumsuzluk getiren kırsal çevre koşullarını iyileştirilmesine yönelik çalışmalardır. Kırsal kalkınma çalışmalarında; kırsal toplumların sorunları belirlenmekte ve tanımlanmakta, bu sorunlara göre uygun çözüm önerileri geliştirilmektedir (1).

Bugün ülkemizde, kırsal yörelerdeki kaynakların etkin ve verimli bir şekilde kullanıldığı söylenemez. Bu nedenle kırsal yörelerin kalkınma açısından sorunları, yanlış kaynak kullanımında yoğunlaşmaktadır. Kırsal yörede yaşayan insanların kullanabilecekleri kaynaklar denilince; tarım alanları, meralar, ormanlar ve su kaynakları ilk akla gelen kaynaklar olmaktadır. Fakat her AGÜ’de olduğu gibi, kırsal yöredeki kaynaklar; üretim tekniklerinin ilkel, tarımsal verimliliğin düşük oluşu, hızlı nüfus artışı, eğitimsizlik, örgütsüzlük, gizli işsizlik ve tarım dışı sektörlerde istihdam olanağının kısıtlılığı nedeniyle verimli bir şekilde kullanılmamaktadır. Bu nedenle; son yıllarda kırsal kalkınma çalışmaları kaynak kullanımı üzerinde yoğunlaşmış ve kırsal yöredeki kaynakların kullanımında; verimlilik (productivity), dengelilik (stability), sürdürülebilirlik (sustainability) ilkelerinin temel politika olarak izlenmesi benimsenmiştir (2).

Kırsal yörede yaşayan insanların kendi tarımsal faaliyetleri ile beraber yönettikleri koruluk, rüzgar perdesi, arazi sınırlarındaki canlı çitler, süs bitkileri, meyve ağaçları vb. gibi odunsu vejetasyon elemanlarına önem vermek gerekmektedir. Kırsal yerleşimlerin orman

kaynakları dışında yetiştirdikleri veya doğal olarak var olanların yönetimini üstlenerek çok yönlü faydalanmayı sağladıkları ağaç, ağaççık, ve çalılarının mevcudu artırılmalı ve bu yerleşim yerlerindeki toplulukların kendi tarımsal faaliyetleri arasında odunsu vejetasyonun daha fazla yer alması sağlanmalıdır Böylece, kırsal yerleşimlerin odunsu kaynaklara bağlı her türlü ihtiyaçlarını daha kolay ve ucuz yoldan temin edilmiş olacaktır. Kırsal halkın mülkiyetindeki araziler üzerinde yetiştirmekte oldukları meyve, yem ve odun ürünleriyle; koruma, gölge gibi fonksiyonel amaçlı ağaç dikme ve yetiştirme faaliyetleri, tarımsal girdi ve çıktılarda önemli rol oynamaktadır (3).

Kırsal yerleşim yerlerindeki, orman ve ağaç kaynaklarının çok yönlü fonksiyonları ve bunlardan en yüksek düzeyde faydalanmanın yolları düşünüldüğünde kırsal yöreye ait araştırmaların yapılması gereği ortaya çıkmaktadır. Yapılan bu çalışma Isparta ili Merkez ilçesine bağlı Aliköy' ü kapsamaktadır. Bu köydeki insanlar, köy mülki hudutları içinde orman, tarım, mera kaynakları ve tarımsal araziler ile yerleşim alanları içinde ağaç ve ağaççık kaynaklarını kullanmaktadır. Mevcut olan kaynakların verimli bir şekilde kullanılması için arazi kullanımındaki yanlışlıkların düzeltilmesi ve faydalanmayı artırmaya yönelik çalışmaların yapılması ve mevcut problemlere çözümler bulunması gereklidir.

2. MATERYAL ve METOT

Bu vak'a çalışmasının (case study) hazırlanmasında, materyal olarak konu ile ilgili çeşitli projeler, istatistik veriler, araştırma yayınları, Isparta Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Başmühendisliği, Isparta Orman Köy İlişkileri Başmühendisliği (ORKÖY) ve Isparta Orman Bölge Müdürlüğü'nden alınan bilgilerden ve çeşitli vak'a örneklerinden yararlanılmıştır.

Metot olarak, Hızlı Kırsal Değerlendirme Tekniği (Rapid Rural Appraisal, RRA) kullanılmıştır. RRA; bir kırsal yerleşim biriminin yöresel yapısını anlamak amacıyla, çeşitli uzmanlık alanına sahip kişilerden oluşan bir ekip tarafından, en az 4 gün en fazla 3 haftalık süre içinde, kırsal yapının gözlemlendiği ve kırsal yapı içerisindeki insanlarla sözlü mülakat ve görüşmelerin yapıldığı bir kırsal değerlendirme çalışmasıdır. RRA tekniği, Aliköy'e ilişkin mevcut veri ve bilgilerin incelenmesi, arazide çalışılacak konuların ve anahtar soruların belirlenmesi ve geliştirilmesi, arazi çalışmalarında kullanılan yarı yapısal mülakat tekniğinin uygulanması ve köye ait raporun hazırlanması ve yazılması olarak dört aşamada gerçekleştirilmiştir. Yarı yapısal mülakatlar; Röportaj olarak da belirtilen yapısal mülakat (structured interviewing) ile yapısal olmayan mülakatlar (unstructured interviewing)

arasında yer alan mülakat tekniğidir. Yapısal mülakatlarda, önceden hazırlanmış ve belli bir sıra ile yöneltilen sorular kullanılmaktadır. Yapısal olmayan mülakatlarda ise, mülakat için hiçbir soru hazırlığı yapılmamakta ve mülakat geniş bir serbestlik içinde kendi olağan çizgisi ile gelişmektedir. Yarı yapısal mülakatlarda, üzerinde görüşülecek ve tartışılacak konular, sadece ana başlıkları ile belirtilmiş olup, anket çalışmalarında rastlanılan kalıplaşmış sorulardan farklıdır.

3. YER ve ÖRNEK SEÇİMİ

Aliköy'ün vak'a çalışması olarak seçilmesinde temel kriter köyün Isparta il merkezine ve Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesine yakın olması gelmektedir. Araştırma alanının yakınlığı, çalışma alanlarının gözlemlenmesi ve görüşmelerin yapılmasında kolaylık sağlamıştır. Ayrıca Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanmakta olan "Batı Akdeniz Bölgesi'nde Agroforestry Uygulamalarında Kullanılabilecek Uygun Türler" adlı çalışmaya altlık oluşturmasından dolayı Aliköy çalışma alanı olarak seçilmiştir.

Bu vak'a çalışmasında köy içinde örnek olarak seçilen yerler, köye yapılan geziler sırasında gözlemlenerek tespit edilmiştir. Köy içindeki ve civarındaki ağaç kaynaklarının kullanımında ev bahçeleri, tarım alanları ve yerleşim alanı içindeki yapılar gözlem alanları olarak tespit edilmiştir.

4. KÖYÜN GENEL TANITIMI

4.1. İdari ve Coğrafi Konum

Aliköy; Akdeniz Bölgesi'nde Isparta İli Merkez İlçesine' ne bağlı bir köydür. Köy, 486 haneden oluşmaktadır. Isparta'ya 13 km. uzaklıktadır.

Aliköy'ün kuzeyinde Kuleönü doğusunda Küçükacılar, batısında Çünür ve güneyinde Büyükhacılar köyü vardır.

4.2. Topoğrafik Durum

Aliköy; Kuru Tepe'nin (1226 m.) bulunduğu yamaç arazinin alt etek bölümüne kurulmuş, kısmen de yamaçtan taban araziye yayılmış durumdadır. Köyün ortalama yüksekliği 950-1000 m.'dir. Köyün kuzeyinde kalan Gargınağzı Tepe 1267 m. yüksekliği ile köy sınırları içinde en yüksek tepedir. Köyün doğu sınırını Kuru Tepe' den inen yayvan bir sırt Küçükacılar Köyünden Aliköy' ü ayırır. Köyün batısında Çalönü Bağları Mevkisi' nin bulunduğu ovalık bir arazi, kuzeyinde ise Bozdağ (1028 m.) Mevkisi yer alır ve Kocaeliyatak Deresi kuzey sınırı çizer. Köyün güneyinde Çalönü Bağları Mevkisi'ni kapsayan ova devam etmektedir.

Köy mülki hudutları içerisinde bulunan tepeler; Kuru T. (1226 m.), Gargınağzı T. (1267 m.), Kızıldağ T.(1197 m.), Çeşmedağ T. (1119 m.), Palamut T. (1113 m.) olmaktadır.

4.3. İklim

Isparta Yöresi'nin iklimi; Akdeniz iklimi ile İç Anadolu iklimi arasında geçiş özelliği gösterir. En fazla yağışlar ilkbahar ve kış mevsimlerinde düşmektedir. 1996 yılına ait Isparta Devlet Meteoroloji Müdürlüğü verilerine göre yıllık yağış toplamı 541.6. mm.'dir. Günlük ve aylara göre en fazla yağış Aralık ayı içinde düşmektedir. En düşük sıcaklık Ocak ayının içinde (-13.0 C°), en yüksek sıcaklık Haziran ayı içinde (35.0 C°) olarak gerçekleşmiştir. Yıllık ortalama sıcaklık 12.5 C°'dir. Yıllık ortalama nem % 61.2, en yüksek ortalama nem Aralık ayı için % 80.2, en düşük oransal nem Haziran ayı için % 45.7'dir. Güneşlenme süresi yıllık ortalama 39,9 gündür. Yıllık açık gün sayısı 10.3 gün, yıllık kapalı gün sayısı 7.7 gün, yıllık yağışlı günlerin sayısı 10.3 gün olarak kaydedilmiştir (4).

4.4. Vejetasyon

Aliköy, bitki coğrafyası bakımından Akdeniz Orman Bölgesi'nde yer almaktadır. Köyde doğal olarak yetişen ağaç ve ağaççık vejetasyonunun yanında sonradan tesis edilmiş bazı türlerde (*Cupresus arizonica Greene. gibi*) vardır. Bu türler şu şekildedir:

<u>Türkçe Adı</u>	<u>Bilimsel Adı</u>
Anadolu karaçamı	<i>Pinus nigra Arnold.var.pallasiana</i> (Lamb.) Holmboe
Boylu ardıç	<i>Juniperus excelsa Bieb.</i>
Kızıldağ	<i>Pinus brutia</i> Ten.
Toros sediri	<i>Cedrus libani</i> A.Rich.
Adi servi	<i>Cupresus sempervirens</i> L.
Mavi servi	<i>Cupresus arizonica</i> Greene.
Doğu çınarı	<i>Platanus orientalis</i> L.
Adi ceviz	<i>Juglans regia</i> L.
Saçlı meşe	<i>Quercus cerris</i> L.
Ak kavak	<i>Populus alba</i> L.
Adi dişbudak	<i>Fraxinus excelsior</i> L.
Ak dut	<i>Morus alba</i> L.
Salkım söğüt	<i>Salix babylonica</i> L.
Ekşi muşmula	<i>Crataegus monogyna</i> Jacq.

4.5. Su Kaynakları

Aliköy'ün içme suyu isale hat ile çıktığı kaynaktan alınarak hanelere dağıtılmaktadır. Köyde üç adet sondaj kuyusu bulunmaktadır. Bunun yanında köyde 4 adet çeşme yapılmış olup herkes tarafından kullanılmaktadır. Bu çeşmelerden biri hayvanların içme suyu ihtiyacının karşılanması için kullanılmaktadır.

Tarımsal sulama için köyde yararlanılabilecek bir dere kaynağı yoktur. Tarımsal uğraşlarda sulama suyu en önemli problem olarak göz önündedir. Yürütülmekte olan Atabey-Sav Sulama Projesi kapsamında, tarımsal alanları sulamak için su iletim kanalları yapılmaktadır. Proje 2001 yılı içinde faaliyete geçirilecek olmasına karşın bu sulama ile ancak köyün 1/3'ü faydalanabilecektir. Köydeki su kıtlığı tarımsal ürün çeşidine ve verimine yansımakta, bu nedenle yetiştirilen ürün çeşidi az ve verim düşük olmaktadır. Köyde bir adet sulama kooperatifi bulunmaktadır.

5. SOSYOEKONOMİK VE KÜLTÜREL ŞARTLAR

5.1. Nüfus

2000 yılı sayımına göre Aliköy'ün nüfusu 1311'dir. Bu nüfusun 812'si kadın (%62), 499'u (%38) erkektir.

Köyde, özellikle genç nüfusun Isparta İline göç eğilimi vardır. Göç nedeni şehirdeki iş imkanlarıdır.

5.2. Hanehalkı Büyüklüğü

Aliköy'ünde ataerkil bir aile yapısı bulunmaktadır. Hane halkı büyüklüğü; 5 ya da 6' kişiden oluşmaktadır.

5.3. Eğitim ve Öğretim Durumu

Köyde, bir ilköğretim okulu vardır. Bu okulun iki binası bulunmaktadır. Her iki binada 4'er derslik bulunmaktadır. Okulda anasınıfı öğrencileri de dahil olmak üzere, toplam 267 öğrenci vardır. Öğretmen sayısı; 1 müdür ve 1 müdür yardımcısı dahil olmak üzere, toplam 19' dur. Her branşta yeterli sayıda öğretmen vardır ve öğretmen açığı bulunmamaktadır.

Aliköy'de 8 yıllık zorunlu eğitim programından önce köylüler çocuklarını okutmayarak, çeşitli sanayii dallarında (tamirhane, fotoğrafçılık vb.) çalıştırmakta iken, şimdi 8 yıllık eğitimden sonra Isparta İl Merkezi'nde bulunan lise ve dengi okullara göndererek eğitimlerine devam ettirmektedirler.

5.4. Beslenme ve Sağlık

Köyde ekmek fırını vardır. Ayrıca bazı hanelerin bahçelerinde ekmek pişirmek için yapılmış ev tipi fırınlar bulunmaktadır. Köylüler temel gereksinimi olan ekmeği ya bu fırından satın almakta ya da kendileri pişirmektedirler.

Bazı gıda ürünleri köylülerin kendileri tarafından yetiştirilmektedir. Mevsimlik sebze türü ürünler, evlerin hemen önünde yer alan bahçelerde (homegarden) üretilmektedir. Bu ürünlerden bazıları; domates, biber, soğan, fasulye, turp, vb. gibi ürünlerdir. Köydeki su sıkıntısı nedeniyle yetiştirilen ürünler kısıtlanmıştır. Bazı hanelerin bahçelerinde sera görülmektedir. Köylüler kendi imkanları dahilinde ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bu uğraş ile ilgilenmektedir. Köyde tarımsal araziler üzerinde kurulmuş daha büyük seralar da vardır. Buralarda daha fazla ürün yetiştirilebilmekte ve pazarda satılmaktadır. Köylüler yetiştirdikleri hayvansal ürünleri kendi tüketimlerinde kullandıkları gibi, Isparta İl Merkezi'nde kurulan pazarlarda da satmaktadırlar. Gereksinimleri olan ürünler (örneğin; çay, şeker, yağ vb.) Isparta'daki pazarlardan ve alışveriş merkezlerinden satın alınmaktadır.

Köyde ahır hayvancılığı ile uğraşan köylülerin yaşama alanlarındaki sağlık koşulları iyi değildir. Tuvaletleri hane içerisinde veya dışarıda olan evler vardır. Köyde kanalizasyon alt yapısı vardır.

Aliköy'de bulunan sağlık ocağı köy halkına hizmet vermektedir. Köylüler daha kapsamlı sağlık problemlerine Isparta'da bulunan hastanelerde çözüm bulmaktadırlar.

5.5. İş, Uğraş ve Meslekler

Aliköy'ünde kişilerin temel geçim uğraşları tarım ve hayvancılıktır. Bunun yanında köyün Isparta iline yakınlığından dolayı çeşitli sanayii alanlarında çalışmaktadırlar. Köyün arazi yapısı tarımsal uğraşlara uygunluk göstermektedir. Tarımsal sulamada kullanılacak suyun azlığı, kuru tarımın yapılmasına neden olmaktadır. Köy sınırları içerisinde bulunan mera alanı hayvancılık uğraşlarına kaynak oluşturmaktadır. Köyde yaygınlaşmış olan ahır hayvancılığı, hemen hemen tüm halkın uğraş alanına girmiş olup, hayvanı olmayan çok az sayıda köylü vardır. Hayvancılık önemli iş ve uğraşlardandır.

Eskiden köylünün geçim kaynaklarından gülcülük önemli bir yer tutarken, günümüzde ise çeşitli sebeplerden (suyun azlığı, yetiştirilen ürünün karşılığının alınmaması ve emek isteyen bir uğraş olması gibi) dolayı ancak 700 dekarlık bir alanda yapılmaktadır.

Köylünün geçimini sağladığı uğraşlar arasında bağcılık da gelmektedir. Köy de 350 dekar bağlık alan bulunmaktadır. Köylü yetiştirdiği üzümü doğrudan doğruya sattığı gibi, üzümden pekmez yapmakta ve ihtiyaç fazlasını pazarlarda satmaktadır.

Köyün genç nüfusu köydeki geleneksel uğraşlarla geçimini sağlamak yerine, il merkezindeki çeşitli sanayi ve hizmet alanlarında çalışmayı tercih etmektedir. Çalışılan bu alanlar içinde tamirhaneler, konfeksiyon, fotoğrafçılık, kuaförlük gelmektedir. İl merkezinde çalışmaya yönelik eğilim, şehir merkezine doğru göçün varlığını göstermektedir.

Aliköy'deki çiftçi sayısı 406'dır. Topraksız kişi sayısı 322' dir.

5.6. Köy Yönetim Şekli

Aliköy, Türkiye'deki diğer köyler gibi muhtarlık ile yönetilmektedir. Köy yönetiminden birinci dereceden sorumlu kişi "*muhtar*" dır. Köyün yönetiminde muhtara 5 kişilik "*köy ihtiyar heyeti*" yardımcı olmaktadır. Köyün bütçe defteri açık vermemektedir. 1998-1999 yılı bütçesi 40 milyar TL., 1999-2000 yılı bütçe miktarı 60-70 milyar TL. arasındadır.

Köy gelirinin bir kısmı muhtarlığın yaptığı otobüs işletmeciliğinden ve köyde bulunan muhtarlığa ait binaların kira gelirlerinden sağlanmaktadır. Ayrıca zaman zaman köylülerden bağış da toplanmaktadır.

5.7. Alt Yapı Durumu

Isparta'ya 13 km. olan köyün ulaşım amacıyla kullandığı yolun 10 km.'si asfalt 3 km' si stabilize yoldur. Köy yolu bütün yıl ulaşımına açıktır. Mahalleler arasında bağlantı sağlayan toprak yollar bulunmaktadır. Ulaşım aracı; olarak otobüs, traktör, motosiklet ve at arabaları kullanılmaktadır.

Köyde elektrik mevcuttur. Tüm haneler elektrik ve içme suyu dağıtım şebekesine bağlıdır. Ayrıca köyde genel kullanıma açık 4 çeşme bulunmaktadır. Köyde kanalizasyon alt yapısı bulunmaktadır. Köy halkının büyük çoğunluğunda telefon bulunduğu gibi, bunun dışındaki haberleşme ihtiyaçlarını Isparta Posta İşletme Müdürlüğü'nden karşılamaktadırlar.

Köyde, 3 kahvehane, 1 değirmen, 1 silo, 1 ekmek fırını ve 1 dükkan olmak üzere 5 işyeri ve 1 cami bulunmaktadır. İş yerlerinden tamirhane, kereste işletme atölyesi, berber dükkanı ve sulama kooperatifi binası sayılabilir.

6. ARAZİ KULLANIM ŞEKLİ

Aliköy'ün mülki hudutları içerisinde bugünkü arazi kullanım şekli çizelge 1'de verilmiştir. Köylüler tarafından kullanılan tarım ve mera alanları en önemli kaynaklardır. Mera alanı köylülerin ortak kullandığı bir kaynak iken; tarım alanları, meyvelikler, bağlık alanlar ve gül yetiştirilen alanlar ile çiftlik hayvanları sahipli kaynak konumundadır.

Çizelge 1: Aliköy'ün Bugünkü Arazi Kullanımı

Kullanım Şekli	Alan (Da)
Orman alanı	9080
Kuru tarım	17000
Sulu tarım	4000
Çayır-mera	4200
Nadas	9500
Toplam	43780

Aliköy'de yetiştirilen en önemli tarımsal ürünler; buğday, arpa, mısır, ve çavdar olmaktadır. Çeşitli tarımsal ürünlerin ekiliş miktarı Çizelge 2'de verilmiştir. Köylüler sebze olarak en çok fasulye yetiştirmekte ve ev bahçeleri içinde kendi ihtiyaçlarına cevap verebilecek domates, biber, soğan vb. gibi ürünler yetiştirmektedirler. Tarımsal uğraşlar arasında seracılık da gelmektedir. Bu uğraş köyde 3 yıldan beri yapılmaktadır. Bazı hanelerin bahçelerinde köylünün kendi imkanlarıyla yaptığı seralar vardır. Köylüler bu seralar da marul, taze soğan ve domates yetiştirmektedir. Yine Tarım İl Müdürlüğü' nün desteği ile yapılmış 5 büyük serada çeşitli sera bitkileri yetiştirilmektedir. Bu seralarda domates, salatalık, karanfil yetiştirilmiştir. Bilgi toplama çalışmaları esnasında seralarda marul, soğan, tere, fasulye ve patlıcan yetiştirildiği görülmüştür. Seraların sulanmasında köyün içme suyu kullanılmaktadır. Büyük seralarda ise damla sulama yöntemi ile sulama yapılmaktadır. Seralarda ısıtma sistemi bulunmamaktadır. Tarım İl Müdürlüğü' nün destekleri ile köylüler seracılık yapmaya başlamışlardır. Sera ile uğraşmak emek istemekte ve ilk etapta yapılacak harcamaların fazla olması köylüye cazip gelmemektedir. Maddi imkansızlıklar, çoğu köylünün sera ile yetiştiricilik yapmasına engel olmaktadır.

Tarımsal üreticilikte bilinçsizce yaklaşımlar görülmektedir. Tarım arazileri münavebeye gidilmeden nadasa bırakılmaktadır. Nadasa bırakılan 9500 dekarlık alan değerlendirilmemektedir. Bu nedenle geleneksel tarım uygulamaları terk edilerek köylüler bilgilendirilmelidir. Aliköy'de tarım arazilerinin işlenmesi için bugün 40 traktör kullanılmaktadır. Bu sayı önceki yıllara göre artmıştır.

Köy mülki sınırları içerisinde 4200 dekar çayır ve mera alanı bulunmaktadır. Bu alan hayvancılık uğraşı için önemli bir kaynaktır. Köyde salma hayvancılık yapıldığı gibi ahır hayvancılığı da yapılmaktadır. Köyde hayvanı olmayan az sayıda kişi bulunmaktadır. Küçükbaş hayvan olarak koyun, keçi, tavuk, büyükbaş hayvan olarak inek beslenmektedir. Beslenmekte olan 2800-3200 sayıda küçükbaş hayvan, 1680 tane büyükbaş hayvan vardır. Yetiştirilen yerli büyükbaş hayvanların verimi düşük olsa da, elde edilen süt ve süt ürünleri pazar bulmaktadır.

Çizelge 2: Aliköy’de Tarımsal Ürünlerin Ekiliş Miktarları

Tarımsal ürünün cinsi	Alanı(Da)
Hububat (arpa, buğday, çavdar, mısır)	11450
Meyve	750
Bağ	350
Gül	700
Sera	10
Toplam	13260

7. ALİKÖY’DE AĞAÇ VE ORMAN KAYNAKLARININ YÖNETİMİ VE FAYDALANMA

7.1. Orman Alanları

Köy mülki hudutları içinde 908.0 Ha. orman alanı bulunmaktadır. Bu alan Orman Amenajman Planı kapsamında “koruma ormanı” olarak ayrılmıştır. Çizelge 3’de köyün orman varlığı gösterilmektedir (3).

Çizelge 3: Aliköy’ün Orman Varlığı

Ağaç türü	Alan (Ha)
Ardıç	855.5
Kızılçam	39.5
Anadolu Karaçamı	13
Toplam	908.0

Köy mülki sınırları içinde 855.5 Ha.’ı bozuk ardıç (BAr) alanı, 39.5 Ha.’ı bozuk kızılçam (Bçz), 13 Ha.’da bozuk karaçam (Bçk) niteliğinde orman alanı vardır. Mevcut ormanlık alanlar bozuk karakterde olduğundan üretim yapılmamakta, korumaya yönelik teknik müdahaleler dışında müdahale görmemektedir. Bu nedenle bu alanlar içindeki ağaçlardan herhangi bir faydalanma söz konusu değildir. Köy 6831 sayılı 170

Orman Kanunu'nun 32. Maddesi uyarınca "zati yapacak ve yakacak odun alma" hakkına sahip değildir. Çünkü köy mülki hudutları içinde verimli orman alanı bulunmamaktadır. Aliköy'de yaşayan insanlar yakacak ve yapacak odun ihtiyaçlarını Isparta İl Merkezi'nden satın alarak karşılamaktadır.

Aliköy'ün yerleşim alanının hemen yakınında bulunan koruluğun kesilmeden korunmasının temel nedeni Aliköy'deki yerleşik inançtır. Aliköy'deki inaniş'a göre köy sınırları içinde bulunan koruluktan bir ağacın kesilmesi durumunda, ağaç kesen kişinin başına kötü olayların geldiğine köy halkı inanmış ve benimsemiştir. Bu inanış sayesinde Aliköy'ün hemen üst tarafındaki mevcut koruluk korunmuştur. Köy halkı yakacak odun ihtiyacının bir kısmını Küçükhacılar Köyü sınırındaki koruluktan ve civardaki çalılırları toplayarak sağlamaktadır.

Orman alanı içinde yer alan 78 bin 210 m²'lik alan orman 2/B uygulaması ile orman sınırı dışına çıkarılmıştır. Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü'nün, köy sınırları içinde uygulamaya koyduğu ağaçlandırma, erozyon kontrolü ve mera ıslah çalışması bulunmamaktadır. Köy sınırları içerisinde teknik yönden özel ağaçlandırmaya uygun olan sahalar 25.09.2000 tarihinde ilan edilmiştir. Bu sahalar Kızıldaş Mevkisi'nde 409 ve 410 nolu bölmelerde bulunan 20 Ha.'lık alandır. Köy halkı özel ağaçlandırma yapmaya isteklidir ancak ağaçlandırma için gerekli maddi ve teknik yardımın yapılmasını beklemektedir.

Aliköy'de, Isparta ORKÖY Başmühendisliği tarafından uygulamaya konmuş bir çalışma yoktur.

7.2. Tarım Alanları

Tarımsal uğraşlar Aliköy halkının çoğunluğunun geçim uğraşlarının başında gelmektedir. Toplam tarımsal alan 21000 dekadır. Bu tarımsal alanın 17000 dekarı kuru tarım için, 4000 dekarı da sulu tarım için kullanılmaktadır. Kuru tarım için kullanılan arazinin 11450 dekarında tahıl ürünleri yetiştirilmektedir. Yetiştirilen tahıl ürünleri arasında arpa, buğday çavdar ve mısır yer almaktadır. Yetiştirilen tahıl ürününe göre dekar başına 200-210 Kg/Yıl arasında verim alınabilmektedir.

Köyde su kıtlığının çekilmesi tarımsal faaliyetlere yansımakta ve ürün çeşitliliğinin azlığına ve verim düşüklüğüne neden olmaktadır. Su kıtlığının çekilmesi tarım alanlarındaki yetiştirilmesi düşünülen ağaç türlerini de kısıtlamaktadır. Bu nedenle tarım alanları çevresinde ancak belirli türler bulunmaktadır. Hane halkının gereksinimini karşılamaya

yönelik ev bahçelerinde ağırlıklı olarak sebze yetiştirilmektedir. Bu sebzeler arasında domates, biber, soğan ilk başta gelmektedir.

Köy sınırları içerisinde sulanabilir arazilerde meyvecilik yapılmaktadır. Meyvecilik yapılan alan, 750 dekarlık yer kaplamaktadır. Bu alanlarda ağırlıklı olarak elma yetiştirilmektedir. Sulama kanalları köy içerisine ulaşamadığından meyvecilik alanları köyün alt kesiminde kalmıştır.

Tarım arazilerinin etrafında tarla sınırlarını belirleme ve rüzgar perdesi görevini gören çeşitli ağaç türleri kullanılmıştır. Bu türlerin başında kavak (*Populus spp.*) ve badem (*Prunus spp.*) gelmektedir. Bunların yanında ağaççıklardan alıç (*Crataegus spp.*), saplı meşe (*Quercus cerris L.*) ve meyve ağaçlarından da elma gelmektedir. Meyve ağaçların badem ve kavak türleriyle karışık dikildiği gibi odunsu tür olarak badem bağlık alanlarda, bağın etrafında sınır teşkil etmektedir. Ayrıca badem ve meyve ağaçları ile karışık halde tesis edilmiş bağlıklar da bulunmaktadır. Meyve ağaçları 4-5 m. aralık mesafe ile dikilmişlerdir.

Tarım alanlarında yapacak ve yakacak amaçlı kullanımlar için en çok kavak türünün yetiştirildiği görülmüştür. Köylüler Aralık ayı içerisinde zaman zaman budamalar yaparak kavak ağaçlarından yararlanmaktadır. Köylüler ağaçların gölgesinden de yararlanmak için kavak, badem ve elma ağaçlarını dikmişlerdir.

7.3. Ev Bahçeleri

Aliköy'de ev hanelerinin bahçelerinde genellikle meyve ağaçları ve kavak yetiştirmektedir. Ev bahçelerinde gölge amaçlı olduğu kadar, aynı zamanda odunundan da yararlandığı için kavak en çok dikilen ağaç türüdür. Meyve ağaçlarından elma, dut, ayva, nar, kayısı gibi türlerin yanında badem ve ceviz kullanılmaktadır. Ev bahçelerinde nadiren servi ve kızılçam türlerine de rastlanmaktadır. Bu türler bahçelere estetik görünüm vermek için dikilmişlerdir.

7.4. Mera ve Çayır Alanları

Aliköy'ün sınırları içinde 4200 dekar çayır-mera alanı bulunmaktadır. Mera alanı köyde ortak kullanılan arazi parçasıdır. Köydeki büyük ve küçükbaş hayvanlar bu alan üzerinde otlatılmaktadır. Köyde 1680 tane büyükbaş hayvan bulunmakta ve bu sayının iki katı kadarda küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir. Mera alanından faydalanma düzensizdir. Yoğun ve aşırı otlatma nedeniyle, ot verimi çok düşük düzeydedir. Hayvan yemi açığını gidermek için ilk olarak, 2000 yılında köylüler slaj yapmaya başlamışlardır. Köyde 4 tane slaj yapıldığı görülmüştür. Slajlar arpa ya da mısırın sapları ve koçanları ile birlikte

nyaylon ¼zerine serildikten sonra, ¼zerine dut yaprağı ¼rt¼lmekte ve daha sonra tuz serpilerek fermente olması beklenmektedir. Yapılan slajlar tel ¼rg¼ler ile ¼evrilmektedir. Slaj yapımında dut ağacının yaprakları kullanılmaktadır.

İleride uygulamaya konulacak olan bir proje ¼er¼evesinde k¼y koruluğunun ¼st¼ndeki alanda aromatik bitkilerin yetiştirilmesi d¼ř¼n¼lmektedir. Bu proje, alana giden 3 km.'lik toprak yolunun d¼zene girmesi ve sulama olanaklarının geliştirilmesinden sonra, Tarım İl M¼d¼rl¼đ¼'nden tohum ve fide temin edildikten sonra uygulanabilecektir. Bu alan ¼zerinde yetiştirilmesi d¼ř¼n¼len t¼rler kekik, biberiye, ıhlamur ve ada¼ayıdır.

7.5. ¼eřitli Yerleşim Alanlarında Kullanılan Ađa¼ T¼rleri

K¼y kahvesinin bulunduğu alan ¼zerinde g¼lge ve estetik ama¼lı kullanımı olan t¼rler tercih edilmiştir. Yazın kullanıma a¼ılan a¼ık k¼y kahvesinin bah¼esi ak kavak (*Populus alba* spp.), dallı servi (*Cupressus sempervirens* L.), adi dişbudak (*Fraxinus excelcior* L.), yalancı akasya (*Robinia pseudacacia* spp.), salkım s¼đ¼t (*Salix babylonica* L.), kızıl¼am (*Pinus brutia* Ten.) t¼rleri ile tesis edilmiştir. Alık¼y İlk¼gretim Okulu' nun bah¼esinde bulunan t¼rler toros sediri, dişbudak, s¼đ¼t, mavi servi, adi servi, kavak ve kızıl¼am t¼rleridir. ¼te yandan bu t¼rlere yer yer salkım s¼đ¼t t¼r¼ de katılmaktadır.

K¼y mezarlığının ađa¼landırılmasında servi, kızıl¼am ve kara¼am t¼rleri tercih edilmiştir. Yine k¼y i¼erisinde bulunan tarihi bir yapının bah¼esinde k¼¼¼k bir kızıl¼am topluluğu bulunmaktadır. K¼y camisinin bah¼esinde ise servi, kara¼am, kavak, incir t¼rleri yer almaktadır. K¼yde evlerin ¼nlerinde g¼lge ama¼lı yapraklı t¼rler tercih edilmiş olup, en ¼ok dişbudak, dut ve kavak t¼rleri kullanılmıştır.

8. SONU¼ ve ¼NERİLER

Alık¼y Isparta İl Merkezine 13 km. uzaklıkta, 1311 n¼fuslu bir yerleşim yeridir. K¼y¼n ana ge¼im kaynaklarının başında tarım ve hayvancılık uğraşları gelmektedir. Tarım ve hayvancılığın yanında ¼zellikle gen¼ n¼fus Isparta' da ¼eřitli kamu ve ¼zel kuruluşlarda ve sanayii alanlarında ¼alıřmaktadır. Tarım ve hayvancılık uğraşlarından elde edilen gelirin d¼ř¼kl¼đ¼, k¼y insanlarını il merkezinde ¼alıřmaya y¼neltilmiř ve il merkezine g¼¼ ettirmiştir.

Tarımsal faaliyetlerde geleneksel uğraşların dışına ¼ıkılmamakta, tarım arazileri bir d¼nem tahıl yetiştirmek ve daha sonra nadasa bırakmak şeklinde değerlendirilmektedir. M¼navebeli ekime gidilmemektedir. Tarım alanlarının yeteri miktarda bulunmasına karşın, k¼yl¼n¼n bu

alanları yeterince değerlendiremediği görülmektedir. Faydalanmayı artırıcı uygun agroforestry üretim teknikleri arazilerde kullanılmalıdır. Bu tekniklerin başında alle ürün yetiştirme tekniği (alley cropping) gelmektedir. Bu üretim tekniği ile meyve ya da orman ağacı sıraları arasında ürün yetiştirilerek hem tarımsal ürünlerden gelir, hem de ağaçlardan yakacak ve yapacak odun ihtiyacı sağlanmış olacaktır. Tarla sınırlarını belirleme ve çeşitli ihtiyaçları karşılamaya yönelik sınır ağaçlandırmaları (boundary planting) daha çok badem ağaçları kullanılarak tesis edilmiştir. Bunun yanında sınır ağaçlandırmalarında kullanılacak kavak gibi türlerle zenginleştirilerek, çok yönlü yararlanmaya gidilmesi önerilmektedir. Bilindiği gibi kavak su isteği fazla olan bir türdür. Kavak türünün önerilmesinin nedeni; 2001 yılında tamamlanacak olan Atabey-Sav Sulama Projesi ile ihtiyaç duyulan suyun sağlanacak olması ve kavak türünün tesisi ile elde edilecek ekonomik gelirdir. Bu kapsamda Aliköy’de çiftçiler ilgili teknik personel tarafından bilgilendirilmelidir. Ayrıca tarımsal faaliyetlerde sulama suyunun yetersiz kalması, ürün verimliliğini etkilediği gibi ürün çeşidinin az olmasına da neden olmaktadır. Yürütülmekte olan Atabey-Sav Sulama Projesi kapsamında, köyün ancak 1/3’ü sulanabilecektir. Yetersiz kalan sulama suyu ihtiyacı karşılanmalı, bu amaçla proje kapsamı genişletilmelidir. Sulama kanallarının yapılamadığı alanlarda su sondaj kuyuları açılmalıdır.

Hane halkının kendi gereksinimlerini karşılamak için ev bahçelerinde (homegarden) çeşitli ürünler yetiştirmektedirler. Bu bahçelerde daha çok mevsimlik sebzeler yetiştirilmektedir. Ancak elde edilen ürünün az olması, bahçelerde ağırlıklı meyve ağaçlarının kullanılmasına neden olmuştur. Meyve ağaçları olarak elma, ayva, nar türlerini yetiştirmektedir. Ekonomik getirisi olan diğer meyve ağacı türlerinin fidanları, ilgili kuruluşlardan temin edilerek denetlenmelidir. Örneğin, vişne türü Isparta’da Tarım İl Müdürlüğü tarafından fide ve diğer yardımlarla yetiştirilmesi düşünülmektedir. Köyde yetiştirilmekte olan ceviz ağacı sayısı artırılmalıdır. Ceviz ağacının meyvesi yanında, meyve kabukları ve yapraklarının boya sanayisinde kullanılması da mümkündür. Üretimin artırılması için köylüler kredi ile teşvik edilmelidir. Böylece, köy genelinde yaygınlaşmış badem yetiştiriciliğinin yanına ceviz yetiştiriciliği de yapılmış ve ev bahçelerindeki türler zenginleştirilerek hane halkının gelir seviyesi artırılmış olacaktır.

Aliköy de köylüler arasında bir hanenin arıcılıkla uğraştığı görülmüştür. Arıcılığın yaygınlaştırılarak, elde edilecek ürüne pazar bulunması köylünün gelirini artıracaktır. Bunun için bal üretimini sağlayan çiçekli ağaç türleri tesis edilebilir. Örneğin; yalancı akasya (*Robinia pseudoacacia* L.) türünün soğuğa dayanıklı oluşu, toprak

isteklerinde kanaatkar oluşu ve yaprak yem ve çiçeklerinde arıcılıkta kullanılabilmesi yetiştirilmesi açısından bu türün önemini göstermektedir. Arıcılık alanında yalancı akasya gibi önemli türlerin tespit edilmeli ve yöre koşullarına uyum sağlayanlar yetiştirilmelidir.

Köydeki mevcut mera alanı hayvan yemi açısından zenginleştirilmeli bunun için gerekli bitki türleri sahaya getirilmelidir. Çayır-mera alanı bir otlatma planı içinde düzenlenmeli ve yapraklarından hayvan yemi olarak yararlanılan türler yetiştirilmelidir. Özellikle korunga (*Onobrichis* spp.), adi fiğ (*Vicia sativa* L.), otlak ayrığı (*Agropyron aristatum* (L.) Gaertn.) gibi elverişli olmayan iklim ve toprak koşullarına uyum sağlayabilen, hayvan yemi bakımından değerli aynı zamanda toprağı koruyucu fonksiyonları olan bitkiler sahaya getirilmelidir. Isparta Tarım İl Müdürlüğü'nce alınacak yardımlarla mera alanının bir kısmında yetiştirilmesi düşünülen aromatik bitkilerden ekonomik değerde olanlar tercih edilmeli ve bu proje hemen başlatılmalıdır.

Yerleşim alanları içerisinde kullanılan ağaç türleri hane halkının çeşitli gereksinimlerine (gıda, yakacak ve yapacak odun, hayvan yemi vb.) karşılık verecek şekilde seçilmeli ve yetiştirilenlerin dışında bir çok faydayı sağlayacak türler köylüye tanıtılmalı ve fidan gibi materyallerin temini sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

1. TOLUNAY, A., Sosyal Ormanlık ve Temel Çıkış Noktaları, Orman ve Av Dergisi, Cilt: 77, Yıl: 76, Sayı: 2000/5, Ankara, 2000.
2. TOLUNAY, A., Sosyal Ormanlık ve Türkiye Açısından Önemi, Doktora Tezi (Yayınlanmamış), İ.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Nisan-1998, İstanbul, s. 261, 1998.
3. DÜZGÜN, M., Kırsal Kalkınmada Halk Katılımcı Sosyal Ormanlık Yaklaşımları, Ormanlık Araştırma Enstitüsü yayınları, Teknik Rapor Serisi No: 59, Ankara, 1992.
4. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Verileri, Ankara, 1997.
5. Isparta Merkez Orman İşletme Şefliği Orman Amenajman Planı (1997-2006).

